

1

18 oktober 1818

Mijn vader zei eens dat ik de geest van een man had. Hij vond mij een rare speling van de natuur en vermoedde dat mijn moeder dat eveneens was. Maar nu heb ik helemaal niet het gevoel dat hij gelijk had. Nu ben ik zwak en moe en zou ik willen huilen, al kan ik geen tranen voortbrengen.

Abigail rust in vrede. De koorts die haar lichaam bijna twee weken deed beven, is verdwenen. De vloeistof reutelt niet langer in haar arme, geteisterde borstkas. En de verraderlijke uitslag van de tyfus op haar buik begint te verbleken.

Ze ligt in de grote slaapkamer van Peacefield, haar geliefde huis in Braintree. Maar Abigail is niet meer. Men zegt dat zij er in haar jeugd uitzag als Venus: blank van huid en met een zo volmaakt geproportioneerd lichaam dat mannen verlegen en lomp werden als ze in de buurt was. Alleen John was nooit verlegen in haar aanwezigheid. In de ogen van zijn spotters mocht hij dan een opvliegend dikkerdje zijn, in gezelschap van zijn Portia werd hij lang en knap.

Hij noemde haar 'Portia', naar de trouwe echtgenote van Brutus. Maar nu is ze geen Portia meer. Haar tweeënzeventigjarige lichaam is weggeteerd, vel over been. De rampen die ze doorstaan heeft – de

dood van Charles en de dood van arme Nabby, haar eerstgeborene, die in deze zelfde kamer in ondraaglijke pijn gestorven is aan een gezwel in de borstkas – hebben haar verslagen gezicht getekend met rimpels. Eeltknobbels markeren haar handen na dagen en jaren van naaien, schillen, weven en oogsten. En er zijn ook vervaagde littekens van brandwonden te zien op haar armen, ellebogen en handpalmen, die ze in de loop van de jaren vaak schroefde als ze haar gedachten niet bij haar werk had. Dat voelde ze nauwelijks, maar achteraf vroeg ze zich af waar de wonden vandaan kwamen. En al die jaren waarin ze van John gescheiden was, hebben ook hun sporen nagelaten: rondom de ogen die ik gesloten heb, zijn fijne lijnen zichtbaar die de pijn van dat verlies vertellen. Ik zal balsem op haar lippen en handen smeren en die voorzichtig inmasseren met alle liefde die ik nog altijd voor haar voel en die ik meer dan veertig jaar voor haar gevoeld heb.

Ik kijk door het raam naar buiten, naar Abigails tuinen. De rozen en stokrozen zijn al in winterslaap, maar de paden worden nog altijd omlijnd door parse asters en roze muurpeper. De esdoorns hebben hun goudgele, rode en oranje bladeren op de grond laten vallen. De wind heeft ze alle kanten op gestrooid; niemand heeft eraan gedacht ze op te vegen. De laatste keer dat zij in de tuin verbleef, was ze samen met John appels gaan plukken voor een appeltaart. Maar de afgelopen twee weken heeft John al het werk opgeschort, op het voeren van de dieren na.

Op een dag, vorige week, leek ze op te leven. En toen ze uit het raam keek, in de richting van de boomgaarden, was ze ontzet dat de appels, tot barstens toe gerijpt, niet geplukt waren.

‘John!’ riep ze, hoewel dokter Holbrook haar verboden had te spreken. ‘Haal John, Louisa.’

Louisa Smith is haar nicht, de dochter van Abigails broer William Smith; ze logeert hier, in de gastenkamer. Louisa is een opgewekte, behulpzame vrouw van middelbare leeftijd, jeugdig nog. Snel ging ze John halen, die in zijn studeerkamer aan het werk was gegaan, omdat hij geloofde dat zijn vrouw buiten levensgevaar was.

Hij rende de gang door; op zijn gezicht stond paniek te lezen.

‘John’ – ze draaide zich om toen ze zijn voetstappen hoorde – ‘waarom zijn de appels niet geplukt? Ze zullen nog verrotten.’

‘Mijn liefste, ik heb de jongens gezegd dat ze het werk in de tuin moesten uitstellen, zolang jij ziek bent. Ik wilde niet dat je last zou hebben van het lawaai.’

‘Nonsens,’ antwoordde Abigail. Ik dacht een flauwe glimlach op haar gezicht te zien. ‘Ze moeten opschieten, anders gaat de hele oogst verloren. Dat zou ik niet kunnen verdragen.’

Daarna keek ze mij aan en ik wist dat we beiden terugdachten aan de verschrikkelijke droogte in de zomer van 1778, toen mijn appels de enige waren die het overleefden, dankzij de ingenieuze uitvinding van een zekere mijnheer Cleverly.

***

De volgende dag keerde Abigails koorts terug en ik wist dat ze die niet zou overleven. Het hele weekeinde was ze de dood nabij; ze was bij bewustzijn, maar lag onbeweeglijk in bed. Op maandag pakte ik mijn spullen om naar huis te gaan, want mijn echtgenoot had een koerier gestuurd met nieuws over een ziek kleinkind, maar Abigail hield me tegen. Ze moet aan mijn voetstappen gehoord hebben dat er iets veranderd was, want ze riep zwakjes: ‘Lizzie, ga niet weg.’

Ik liep haar kamer binnen, ging op het bed zitten en pakte haar hand. John zat aan haar andere zijde, bedroefder dan ik een man ooit gezien heb. En ik heb in mijn tijd heel wat bedroefde en verslagen mannen gezien.

‘Ik voel dat ik stervende ben,’ zei Abigail, ‘en ik ben er klaar voor om mijn Schepper te ontmoeten. Alleen vind ik het verschrikkelijk om hem te verlaten.’ Ze keek naar haar echtgenoot. ‘Van jou scheiden, is het enige wat ik niet kan verdragen.’

Ik draaide mijn gezicht weg om mijn tranen te verbergen.

John hield zich flink en wist zelfs een glimlach op te brengen voor zijn Portia. ‘We zullen niet lang gescheiden zijn, mijn liefste. Rust nu maar.’

Ze leek in te sluimeren. Voorzichtig haalde ik mijn hand van de hare en ging naar beneden om met de familie te spreken. Louisa zat in de grote salon naast Tommy, de jongste zoon van Abigail en John,

nu achter in de veertig. Zijn hoofd was naar achteren gezakt en zijn ogen waren gesloten. Verder waren aanwezig dokter Holbrook, die in een stoel bij de haard zat te slapen, en Abigails goede buurvrouw Harriet Welsh. Toen dokter Holbrook mijn voetstappen hoorde, werd hij wakker. Ze keken me vragend aan, maar ik schudde alleen mijn hoofd.

Louisa begon te snikken; Tommy stond op, pakte me bij mijn schouders en smeekte me te vertellen wat er gebeurd was. Een ogenblik later liet hij me los, want zijn vader kwam de kamer binnen wankelen.

John haalde een bevende hand over zijn voorhoofd.

‘Ik kan het niet verdragen. Ik kan het niet verdragen haar zo te zien. Kon ik maar...’ We hielden onze adem in en vroegen ons af wat deze opmerkelijke man – de grote patriot, onze tweede president – zou wensen nu zijn vrouw na vierenvijftig jaar huwelijk op sterven lag. ‘Kon ik maar naast haar gaan liggen en samen met haar sterven.’

Tom ging naar zijn vader toe en omhelsde hem. Even later lieten ze een koerier komen. John Quincy moest op de hoogte gesteld worden van het feit dat zijn moeder stervende was.

***

Ik bleef bij Abigail, maar ze heeft daarna geen woord meer gesproken. Beurtelings waakten we bij haar in de grote slaapkamer, zodat ze nooit alleen was. Ik herinnerde me de vele dagen en jaren die we samen doorgebracht hadden: voordat ze naar Europa ging en daarna, toen ze terugkwam, uiterlijk sterk veranderd, maar vanbinnen nog dezelfde. Ik herinnerde me levendig die eerste, moeilijke jaren van onze vriendschap, toen ik net weduwe geworden was en zij haar man moest afstaan aan de Zaak. In de praktijk leefde zij ook als een weduwe, met vier kinderen en maandenlang zonder een hap brood. Mijn echtgenoot was dood, haar echtgenoot was weg, en we hadden niemand op wie we konden steunen, behalve onszelf. Het was de dood die ons naar elkaar toe dreef: eerst stierf mijn echtgenoot Jeb, in juni 1775, daarna, in oktober van hetzelfde jaar, stierf haar lieve

moeder aan de bloedende buikloop. Die ziekte noemt men tegenwoordig ‘dysenterie’. Haar moeder bleef nog twee weken leven. De kinderen waren ook ziek geweest, en John was ver weg, wat in die tijd vaak het geval was.

Voor haar moeder maakte ik wilgenbastthee klaar, wat haar lijden verlichtte, maar haar leven niet kon redden. En terwijl ik haar ontzielde lichaam waste en aankleedde – langzaam en zorgvuldig, zoals mijn eigen moeder mij geleerd had – keek Abigail gefascineerd toe. Toen glimlachte ze, al bleef haar blik ernstig.

‘Lieve vriendin,’ vroeg ik vriendelijk, ‘waar glimlach je nu om?’

Ze keek me aan en antwoordde: ‘Als het mijn beurt is, wil ik dat je mijn lichaam ook zo wast.’

‘O,’ zei ik schouderophalend, ‘het is wel zeker dat ik veel eerder naar mijn Schepper zal gaan dan jij. Jij bent ijzersterk.’

Maar zij liet zich niet afschepen. ‘Beloof het me,’ zei ze.

En dat deed ik, terwijl ik de ogen van haar moeder sloot. Die plechtige belofte zal ik straks nakomen. Maar laat me eerst vertellen over de tijd waarin we nog jong waren, toen de Grote Onrust begon, de tijd waarin ik ontdekte waartoe een vrouw in staat kan zijn. Anders gaat een uitstekend verhaal verloren, zou Abigail zeggen.

2

Mei 1775

Het was een stralende lenteochtend in de North Parish, maar ik vocht al tegen mijn tranen sinds ik bij zonsopkomst wakker geworden was. Ik melkte en voerde onze koeien en maakte ontbijt voor Jeb, mijn echtgenoot, met wie ik nog maar acht maanden getrouwd was. Daarna begon ik eten voor hem in te pakken en Thaxter, onze landarbeider, bracht ons paard naar de voorkant van het huis. Jeb was bezig zijn spullen te verzamelen en merkte niets, zoals een jonge man die ten strijde trekt, betaamt; hij zag niet dat ik hem niet durfde aan te kijken, omdat ik bang was in te storten.

Hij ging naar Cambridge, waar hij zich zou aansluiten bij het Amerikaanse regiment van kolonel Prescott. De bloedige gebeurtenissen bij Concord en Lexington lagen nog vers in ons geheugen, maar daar spraken we niet over. Ik hield mijn blik gericht op mijn taken: zijn veldfles vullen met cider, een flink stuk gedroogd rundvlees afsnijden, vruchtenjam afmeten.

‘Lizzie, heb jij mijn pet gezien?’ riep hij vanuit ons benauwde bovenkamertje.

Die pet zag ik vlak voor me op de keukenstoel liggen, maar ik zei nog even niets. Hoe eerder Jeb klaar was, hoe eerder hij me zou ach-

terlaten met de bulderende branding van de zee als mijn enige gezelschap.

***

Ons huishouden was begonnen op dit stukje land, dat Josiah Quincy in september 1774 aan Jeb geschonken had. Jeb's vader was een neef van kolonel Quincy, en wij kregen de boerderij als bruiloftsgeschenk. Josiah Quincy was ook de oom van Abigail Adams. In zekere zin was ik dus verwant aan die vermaarde dame.

Bij aankomst ontdekten we hoe rijk we in werkelijkheid waren: onze grond maakte deel uit van een honderdtwintig hectare groot landgoed, Mount Wollaston, waarop kolonel Quincy een groot huis voor zichzelf had laten bouwen. Dit prachtige, golvende land reikte vanaf de weg helemaal tot aan de zee. Ons terrein, dicht bij de kust dan het huis van de kolonel en enigszins ten oosten daarvan, omvatte bossen, hooivelden en weideland. Wij moesten het land rondom het terrein voor de arbeiderswoningen schonen en gebruiksklaar maken. Vlak bij onze eigen boerderij stonden verschillende schuren en een stal; alle gebouwen moesten hoognodig opgeknapt worden.

Na die ene winter in Braintree waren Jeb en ik volkomen getrouwd met elkaar. Het was zo'n strenge winter dat we in elkaars armen gedreven werden. Ondanks Jeb's inspanningen hadden we niet genoeg hout en om extra hout te halen was hij gedwongen door metershoge sneeuw tegen de heuvel op te ploeteren, naar het huis van de kolonel. De oude kolonel had gezegd dat Jeb mocht meenemen wat hij nodig had, zonder binnen om toestemming te vragen.

Maar Jeb vond het niet prettig om zomaar gebruik te maken van het werk van anderen. Daarom maakten we nooit misbruik van deze afspraak, tenzij het echt onvermijdelijk was. Tot onze dankbaarheid, maar evenzeer tot onze schaamte, liet Ann, de vrouw van de kolonel, wel vaak pakjes achter op onze veranda.

Om zo min mogelijk te hoeven lenen, sliepen we bij de haard in onze keuken. Daar hadden we een raam, en o, wat een uitzicht bood dat! We brachten daar vele heerlijke uren door, kijkend naar de duinen en de zee. Als de wind uit de juiste richting kwam, roken we de

doordringende lucht van de stallen van de kolonel. Om die stank moesten we altijd lachen.

In de salon – een grootse benaming voor de kleine kamer – hadden we een bank met bergruimte bij de haard neergezet. De dikke houten rugleuning kon neergeklapt worden om kleding te strijken. We staken het vuur in deze kamer alleen aan als we bezoek kregen. Dominee Wibird kwam elke week na de kerkdienst langs om te kijken hoe het met ons ging, wat heel vriendelijk van hem was. We moesten nog wennen aan onze nieuwe kerk. De predikant was een vriendelijke, maar – *God, vergeef me* – ietwat belachelijke man. Zijn gestalte was krom en pezig en als hij naar ons luisterde, bleef zijn tandeloze mond zo lang openhangen dat we dachten dat hij zou gaan kwijlen. Vaak zagen we hem in zijn roestige sjees hobbelen over de paden rijden. O, hij was een zachtmoedige, vriendelijke ziel, maar in onze jeugdige ogen maakte hem dat nog lachwekkender. Hij is nu bij zijn Schepper.

Wat was ik gelukkig als mijn Jeb en ik dicht bij elkaar lagen in het donker. Van tijd tot tijd hoorden we het dronken gebrom of gefluit van Thaxter, onze landarbeider, die naar het gemak achter de maisschuur stommelde. Al sliepen we al lang, bij het geluid van Thaxter die tegen de muur van het gemak smakte en een krachtterm uitstootte, omdat hij het afstapje vergeten was, schoten Jeb en ik altijd in de lach.

Thaxter, een man van een jaar of vijfendertig, was een vreemde kerel die volkomen tevreden zijn dagen in eenzaamheid kon slijten, vooral als hij een goede fles rum en een zak met tabak had. Hij was best bereid om te werken, maar alleen als het gevraagd werd; wat dat betreft, leek hij op een oude os die geen stap doet voordat er een zweep aan te pas komt. De kolonel had hem uitgeleend als een tijdelijke hulp voor het jonggehuwde paar. Maar hij was zo tevreden met zijn slaapplek in de schuur bij het gemak dat hij daar nog jaren gebleven is; al gauw hoorde hij evenzeer bij de omgeving als de buidelratten en stekelvarkens die in de nacht rondslopen.

Jeb raakte mijn gezicht aan bij het licht van het haardvuur en zei plagend dat ik in de lente heel dik zou zijn, omdat we zo ijverig en veelvuldig het Bijbelse gebod ‘wees vruchtbaar en word talrijk’ ge-

hoorzaamden. En overall om ons heen was het stil, op de knisperende sintels, het gebulder van de oceaan en het droevige huilen van de wind na.

***

Nu hij zich klaarmaakte om te vertrekken, hoopte en bad ik dat ik zwanger zou zijn. Ik was naïef genoeg om te geloven dat God een ongeborn kind zijn vader niet zou ontnemen.

Jeb kwam de trap af en zag zijn pet op de stoel liggen. ‘Daar is hij.’ Hij zuchtte geërgerd en keek naar mij. ‘O, Lizzie toch.’ Hij glimlachte en maakte aanstalten om me te omhelzen, maar ik weigerde zijn aanraking. Ik wilde mijn zelfbeheersing niet verliezen. Nee, ik wilde hem al mijn moed en kracht schenken. Toen Jeb voelde dat ik hem afwees, lachte hij alleen en zei: ‘O, je zult me vast wel missen. Ik ken je beter dan je denkt.’ Met een tedere, spottende grijns hees hij zijn musket en andere benodigdheden op zijn schouder en liep met grote stappen naar buiten, waar Thaxter Star, ons mooie, dartele paard, had klaargezet. Star, een Narragansett-telganger, was een huwelijks Geschenk van de familie Boylston.

Jeb steeg op en ik gaf hem zijn ransel aan. Ik had er alle houdbare etenswaren ingestopt die ik maar vinden kon: kaas, haverkoecken, bosbessenjam, goed gedroogd vlees en een kippenpoot die over was van de vorige avond. Toen ik Jeb aankeek, moest ik mijn hand boven mijn ogen houden tegen de zon.

‘Je bent bruin,’ merkte hij op, terwijl hij naar mijn armen keek. ‘Wees maar een goede keuterboer zolang ik weg ben. Pas op dat Thaxter niet al onze rum opdrinkt.’ Hij glimlachte. Alles wat hij in die tijd tegen me zei, had een ironische ondertoon, want het boerenbedrijf was voor ons beiden nog nieuw en we hadden het gevoel dat we een toneelstukje opvoerden. Jeb en ik waren opgegroeid in degelijke Britse gezinnen in het hart van Cambridge, omringd door alle gemakken van de stad. Onze ouders waren loyalisten, trouw aan de koning van Engeland, en woonden aan de zogeheten Tory Row.

Peinzend en teder keek hij op me neer, terwijl hij Star in de richting van de weg stuurde. ‘Jij bent een sterke vrouw. O, wat houd ik

veel van je, Lizzie Boylston!’ Hij wierp me een kushand toe. Star begon te draven.

Wat? Geen tedere omhelzing? Dacht hij soms dat ik van steen was? Dacht hij werkelijk dat ik zijn vertrek kon verdragen zonder op zijn minst een afscheidskus? Waarom zou hij dat denken? Omdat ik schoven mais kon verslepen? Omdat ik in het holst van de nacht gezonde kinderen ter wereld hielp brengen, slechts bijgestaan door onwetende dienstmeisjes? Omdat ik, als meisje, uit louter verveling alles in de bibliotheek van mijn vader gelezen had? Shakespeare, Dante, Ovidius, Sint Augustinus... Wat had ik daar op dit moment aan? Ik wilde roepen dat ik vanbinnen zwak was en het niet kon verdragen dat hij ging.

‘Maar dat is niet waar! Jeb, ik ben niet sterk!’ riep ik hem na.

Eindelijk voelde Jeb mijn doodsangst aan en ging langzamer rijden. Hij liet Star omkeren, sprong uit het zadel en rende terug in mijn armen. Daarna kuste hij me. Ik raakte zijn zachte wang aan, die nog nauwelijks geschoren hoefde te worden, en zijn zachte krullen, die ik bijeengebonden had met een strook van mijn mooiste zelfgesponnen linnen.

‘O, wees alsjeblieft voorzichtig, mijn liefste,’ zei ik.

‘Ja,’ fluisterde hij. ‘Eigenlijk wil ik helemaal niet weg, geloof me.’ Hij streelde mijn hals en kuste die teder. Ik voelde dat zijn hand in de richting van mijn boezem gleed.

Ik mocht dan zwak zijn, dat kon hij zich niet veroorloven. Ik duwde hem weg. ‘Opstijgen, soldaat.’

Met moeite trok hij zich van mij los, besteeg Star opnieuw en salueerde naar me. ‘Ja, mijnheer.’ Daarna stootte hij Star met zijn knieën aan, reed de kustweg naar Boston op en verdween uit het zicht.

***

Toen hij werkelijk weg was en ik het geluid van Stars hoeven op de grond niet langer kon horen, ging ik in de deuropening van de keuken zitten. De kippen dachten dat ik iets voor ze had en kwamen naar me toe, waarna ze rond mijn voeten begonnen te scharrelen en op de grond pikten. Maar ik had niets voor ze, alleen tranen.

De enorme omvang van mijn eenzaamheid overviel me nu, drong zich aan me op, en ik voelde me uitgeput. Nu had ik niemand meer in de wereld. Niemand, behalve zijn familie, mensen voor wie ik niets dan afkeer voelde. Mijn eigen moeder was in 1769 gestorven aan de keelziekte. En mijn vader, die rechter was geweest bij het Engelse Gerechtshof, was aan het begin van de Grote Onrust naar Engeland gevlucht. In het geheim had hij grote sympathie gehad voor de Zaak en hij was van plan geweest terug te keren zodra de rebellen ‘op hun nummer gezet’ waren, maar hij had een longontsteking opgelopen en was binnen een week na zijn aankomst in Engeland gestorven. Tot slot had ik nog een broer, Harry, maar hij had in de herfst, kort nadat Jeb en ik naar Braintree verhuisd waren, aangemonsterd bij een kaperschip. Ik wist niet eens of hij nog leefde. Nu miste ik mijn ouders en broer onuitsprekelijk en ik had diep medelijden met mezelf.

Om mijn somberheid van me af te zetten, stond ik op en zwierf door mijn al te stille huis. Ik ging de melkkamer in, een kleine kamer naast de keuken, om naar mijn medicijnen te kijken, die in rijen op de muurplanken stonden. ‘Heksendrankjes’, noemde Jeb die. Ik liet mijn vingertoppen langs de potten en medicijnflesjes met poeders, drankjes en kompresvloeistoffen glijden. Kassie, manna, laxeerzout, slangenwortel. *Hierin zit rozemarijn. Goed voor het geheugen.* Wat had ik nu aan mijn medicijnen? Geen enkel drankje kon mijn Jeb terugbrengen.

Hij schreef me elke dag vanuit Cambridge, en ik schreef hem terug. Bijna had ik een paard geleend om naar hem toe te rijden. Maar dat zou Jeb niet prettig gevonden hebben. De leefomstandigheden in het kampement waren toen al bar en zouden alleen nog maar slechter worden. Het water was bedorven en onze soldaten, die de hele dag cider dronken, waren smerig en onhandelbaar. Velen waren ziek, schreef hij. De angstaanjagende rodehond was overal zichtbaar, en sommigen hadden ook nog bloedende buikloop. Nee, ik mocht niet naar Cambridge rijden. Daarmee zou ik mezelf wel een plezier gedaan hebben, maar hem niet. Als jonge bruid was ik aan het leren om een vrouw te zijn, om vrijuit genot te schenken en aan te nemen wat mij geboden werd. Maar nu leerde ik ook me naar mijn man te voegen. Dat was nu eenmaal het lot van de vrouw.

In de tweede week van juni ontving ik een bericht dat me deed huiveren: het gerucht ging dat Jeb's regiment binnenkort naar Charlestown zou optrekken. De Engelsen stonden op Copp's Hill klaar om te vuren, en zij moesten tegengehouden worden.

Meer kan ik je op dit moment niet vertellen. Maar je weet dat jij mij dierbaarder bent dan wie of wat ook ter wereld. Ik zal je schrijven vanaf ons nieuwe kampement.

Daarna hoorde ik niets meer van hem. Ik schreef hem nog een keer, maar ik wist niet of mijn brief hem bereikt had. Al die tijd had ik gehoopt en gebeden dat ik zwanger was. Toen begon ik te bloeden en verschrikkelijke krampen te krijgen. Die hele dag, een warme dag in juni, bleef ik in bed liggen, omdat ik me zo ziek voelde. Ik besepte niet eens dat ik in slaap gevallen was, tot ik midden in de nacht wakker werd van een enorm kabaal.